

УЛУ ЖЕНҮ
ҮРГҮЛЖИГЕ
УНДЫЛБАС!

**Агитатордук
БЛОКНОДЫ**

1985

АПРЕЛЬ

4 №

94
14/2
101

БАСТЫРА ОРООНДОРДЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БИРИККИЛЕГЕР!

АГИТАТОРДЫҢ БЛОКНОДЫ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын
пропаганда ла агитация бөлүги

1985 j.
апрель
4 №

АЛТАЙДЫҢ БИЧИКТЕР ЧЫГАРАР ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫНЫҢ
ТУУЛУ АЛТАЙДАГЫ БӨЛҮГИ

ИЗДАТЕЛЬСТВО

В. И. ЛЕНИННИНГ ЧЫККАН КҮНИНЕН АЛА 115-чи ЖЫЛДЫККА

Ленинизмнин маанызынын алдыла

22 апрельде бистин партия, совет албаты, бастыра прогрессивный кижилик ойгор шүүлтечи ле революционер, Совет Союз-тын Коммунистический партиязынын төзөөчизи, телекейде баштапкы социалистический государствонун башкараачызы, телекейлик пролетариаттын башчызы — Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала жүс он беш жылдыгын темдектеер.

В. И. Лениннин бастыра жүрүми ле эткен кереги пролетариат-ты социальный жайымдайтан, ишкүчиле жаткан калыктын ырызы учун улу тартыжуга учурлалган. Лениннин башкарганыла кижиликтин историясында жаңы ой ачкан Улу Октябрьский социалистический революция жеткен.

Шак онын учун В. И. Лениннин чыккан күни жаңыс ла совет улустын жүрүминде эмес, же анайда ок бастыра телекейдин ишкүчиле жаткандарынын жүрүминде эн жаан ла жаркынду байрамдардын бирүзи.

Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинин 115-чи жылдыгын совет албаты КПСС-тин XXVII съездине ле Ада-Төрөл учун Улу жууда совет албаты жетгенинин 40-чи жылдыгына белетенгениле колбой бийик политический көдүрингиде ле эрчимдү иште он биринчи бешжылдыктын жакылталарын жетүлү бүдүрер амадула уткып турулар.

Улу Ленин төзөгөн Коммунистический партия тын ийделү революционный ийде боло береле, баштап Россиянын албатыларына, оон бастыра кижиликке жайымга, социализмге ле амыр-энчүге жол ачкан социалистический революциянын бажында турды.

Бүгүн телекейде Лениннин ат-нерезин билбес кижиле ас табылар. В. И. Лениннин китептери телекейдин албатыларынын тилдерине көчүрилгени жанынан баштапкы жерде туруп жат деп, ЮНЕСКО чотоды. Телекейдин кажы ла талазында Лениннин китептерин кычырып, миллиондор тоолу улус үренип жадылар.

Кижиликтин эмдиги ле келер ойн Ленинле, ленинизмле колбу-

лу. Лениннин үредүзи бастыра албатыларга жаңы жеңүлерге, жаңы исторический једимдерге, кижинин күчин јиirin ле базынарын јоголторына, социализмнин бастырателекейлик жеңүзине баратан јол көргүзет.

Бис Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала 115-чи жылдыгын байрамдап тура, улу башчы революциянын алдында турган задачаларды сүреен терен јартаганын, бистин ороонды жаңыртатан ойгор план тургузала, оны жүрүмде бүдүрерин бойы башкарып баштаганын темдектеп турус.

Башчынын үредүзи ле башкараачы ижи жаңы жүрүмди тзззп бүдүреринин бастыра керектерине — экономикага ла политикага, обществонын башкараачы ийдези болгон партиянын учурын бийиктедерине, закондор чыгарарына ла государствоны башкараарына ла корулаарына, наукага, културага ла искусствого, эл-јоннын биригүлерин тзззорине, моральдын ла јакшы кылык-јанду болорынын сурактарына ууланды.

Бистин партия ла совет албаты Лениннин үредүзиле, онын кереес јакаруларына башкарынып, исторический јол отти, улу јаан жеңүлерге једип алды. Эмди бисте тын озүмдү социалистический общество тзззлип бүтти. Улустын мынан озо качан да болбогон исторический бирлиги — көп национальностторлу совет албаты тзззлди.

Бастыра бу сүреен јаан тзззмзл ишти Улу Лениннин үредүзиле башкарынган коммунисттердин партиязы бүдүрди. Оны КПСС-тин Тзс Комитединин калганчы жылдарда откззн Пленумдарынын јзптзри кереледи. Ол јзптзрдз ишти пландаарын ла башкараарын јарандыраары, ишкүчиле јаткандардын коллективтеринин праволорын бийиктедери керегинде айдылды.

Партиянын эмдиги зйдзги ленинский аграрный политиказы КПСС-тин Тзс Комитединин октябрь айдагы (1984 жылда) Пленумынын јзптзринде чокым ла јарт айдылды.

Бистин партия идеологический ишке јаан ажару эдип туру. Оны КПСС-тин Тзс Комитединин июнь айдагы (1983 ј.) Пленумынын «Партиянын идеологический ле јартамал-политический ижинин сурактары керегинде» јзби керелейт. Бу јзп совет улусты идейный бийик кеминде эдип үредип тазыктыраары јанынан узак зйгз бүдүретен программа болуп јат.

В. И. Лениннин үредүзи ле кереес јакылталары аайынча эмдиги зйдзги социально-экономический ле идейно-политический задачаларды бүдүрери јанынан партия бүгүн бүдүретен иштер партиянын Тзс Комитединин быјыл март айда откззн Пленумында КПСС-тин Тзс Комитединин Генеральный качызынын нзкзр М. С. Горбачевтын куучынында чокымдалды.

Экономиканы зскүреринде Совет Союз сүреен јаан једимдерге

једип алган. Өткөн 1984 жылда орооннын национальнй кирелтези, 1983 жылдагызына көрө, 3,1 процентке, промышленный производство 4,4 процентке, јурт хозјайствонын текши продукциязы 3 процентке көптөди. Ашты, сахар эдер свекланы, картошканы, маала ажын онын алдындагы жылдагызынан чик јок көп јуундып алдыс.

Орооннын экономиказы тыгыда өскөни улустын јадын-јүрүмин там јарандырар арга берди. 1984 жылда ишмекчилердин ле служащийлердин ай сайын алып турган акча јалы 1985 салковойго јетти, эмезе 1970 жылдагызына көрө, бүдүн-јарым катап көптөгөн. Колхозчылардын ижи учун төлөп турганы бийиктеди.

Эл-јон текши тузаланар фондтон улуска болуш берери, јенгилтелер эдери элбеген. Кажы ла кижии бу фондтон јыл чыгара 441 салковой алган. Быјыл 500 салковойго једер эмезе төрт кижилү биле јылына эл-јон текши тузаланар фондтон эки мун салковой алар.

Калганчы јылдарда ишмекчилердин, служащийлердин, колхозчылардын пенсияларынын кеми, үредүчилердин акча-јалы бийиктеген. Ада-Төрөл учун Улу јууда турушкан улустын јадын-јүрүминин материальнй аргалары јарандырылган. Көп балдарлу билелерге болуш акча берилет. Студенттерге, анылу орто үредүлү училищелердин үренчиктерине стипендияларды бийиктеткен.

Је албаты-јоннын јаныс ла кирелтези көптөп турган эмес, олар садып алып турган товарлар көптөйт.

Совет албаты Лениннин улу партиязына баштадып једип алган јаан једимдер бистин ороон улустын јайымын ла иштенер, үренер, амыранар, эмденер, кенезе эмезе карыза пенсия алар ла өскө дө праволорын јеткилдеери јанынан капитализмди артыктаганын керелейт. Бисте кажы ла кижии квартиралу болотон право бар. Капитализмде андый право чек јок. Эмдиги өйдө СССР-де квартираларды кажы бир өскө орооннон чик јок көп тудуп јат.

Бастыра бу једимдерге бистин партия улу Лениннин кереес јакарулары аайынча «бастыразын кижини јеткилдеерине, кижини ырысту эдерине» деген ээжини јүрүмде бүдүрип турганынын шылтуунда једип алган.

Бистин Төрөлистин экономиказын ла коруланар ийдезин тыгыдарына башкарунын эки ордениле кайралдалган Горно-Алтайский автономный областтын ишкүчиле јаткандары бойынын јөмөлтөзин эдип турулар.

Партийный организациялар јаан төзөмөл иш өткүрип турган шылтуунда областтын ишкүчиле јаткандарынын коллективтери 1984 жылда промышленный продукцияны эдип чыгарар планы бүдүрдилер. Планга үзеери көп электросамоварлар, бөстөр, калаш эдилди.

Мал өскүрүп турган фермалардын ла жер ижинин ишчилери ичкери жаан алтам эттилер. 1984 жылда журт хозяйстводо эдилген бастыра продукция онын алдында өткөн үч жылда орто тооло жыл сайын эдилгенинен 7 миллион салковойго көп болды. Этти, сүтти, түкти, аннын мүүзин государственного табыштырары көптөди. Беш-жылдыктын өткөн төрт жылында журт жердеги ишчилер планга үзеери 880 тонна эт, 1739 тонна сүт, 2977 центнер түк, 166 центнер ноокы ла өскө дө продукция табыштырдылар.

Бу өдүп жаткан жылда онынчы бешжылдыкты бүдүреле, келер бешжылдыкта жаан једимдерлү иштеерин јеткилдегедий төзөлгө белетеерге жаан иштер бүдүрерге келижер. Ол амадула биске промышленный производствоны тыгыдар, албаты тузаланар продукцияны эдип чыгарарын, журт хозяйствонин продукциязын көптөдөр керек.

Капитальный строительство элбеер, улус журтаар туралар, коммунальный предприятиелер, школдор, культуранын учреждениелери, малдын кажаандары тудулар. Төрт миллионнон ажыра акча Кадындагы ГЭС-ти тударын белетеер иштерге чыгымдалар.

1985 жылдын пландары жаан, је оморды бүдүрер аргалар јеткил.

Алдынан бери јанжыкканы аайынча быјыл 20 апрельде бистинг ороондо «Кызыл суббот» өдөр. В. И. Лениннин чыккан күнинен ала 115-чи жылдыкка учурлай Коммунистический субботник өткүрери керегинде Москванын ишмекчилери эткен патриотический баштанкайды бистинг областьтын бастыра ишкүчиле јаткандары јараткан. Ишкүчиле јаткандарынын коллективтеринде, производственный участоктордо 20 апрельде чеберлелген материалдарла, сырьело, электроэнергияла иштеер аргалар бедрелип јат. Лениннин субботнигинде 90 муннан ажыра кижии туружар. Омор промышленностьтын, транспорттын предприятиелеринде, стройкаларда, колхозтордо ло совхозтордо иштенгилеер, Горно-Алтайск городты ла журттарды кееркеде јарандыраарында туружар. Иштеп алган акча он биринчи бешжылдыктын чодына көчүрилер.

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары, бастыра совет улусла кожо Улу Лениннин маанызынын алдыла КПСС-тин XXVII съездин коммунизмди төзөп бүдүрер бастыра иштерде јаны жаан једимдерле уткыыр.

Улу Лениннин ат-нерези качан да ундылбас

КПСС-тин обкомынын партархивинде Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары, бастыра совет улус чылап ок, улу башчыны — Владимир Ильич Ленинди сүүгенин керелеген көп документтер бар. 1921—1924 жылдардагы ол бичиктердин ортодо улу башчы

иштеп турарда ого ийген рапорттор, оору жадарда түрген жазылынын деп күүнзеген телеграммалар, оного 1924 жылда жада каларда кородогонун айткан резолюциялар, письмолор, телеграммалар көп.

Олордын кезигин В. И. Лениннин чыккан күнинен ала 115 жылдыкка учурлай жарлап турус.

* * *

Горно-Алтайский уездтин Советтеринин 1921 жылда 25 сентябрда өткөн съезди ийген телеграммада айдылган:

«Москва, Совнарком, Ленинге.

Горно-Алтайский уездтеги Советтердин баштапкы съезди Туулу Алтайдын крестьяндарынын адынан Слерди съездтин күндүлү председателине тудала, бастыра телекейде коммунизмнин башчызы болгон Слерди жылу уткып, бис Октябрьдагы революция темдектеген социализмнин жолыла кыйа баспай, телекейлик социалистический революциянын жегүзине барарыс деп молжонуп турус...».

* * *

Октябрьдагы революциянын бежинчи жылдыгын темдектеп, Ойрот областтын революционный комитединин В. И. Ленинге 1922 жылда 7 ноябрда ийген телеграммасы

«Октябрьдагы революциянын бежинчи жылдыгы толгон күнде Ойрот автономный областтын ишкүчиле жаткандары бойынын улу башчызын уткып, кару Владимир Ильич уур оорудан түрген жазылала, Советтер Республикасын оного ары башкара берзин деп, Кызыл байрамнын сүүнчилү күнинде күүнзеп турулар. Бистин кару башчыбыс эзендик болзын!

Облревкомнын председатели Иванов»

* * *

РКП(б)-нин баштапкы Ойротский областной конференциясы 1923 жылда 23 февральда ачыларда, делегаттар Владимир Ильич Ленинди конференциянын күндүлү председателине тудала, РКП(б)-нин Төс Комитединин Сиббюрозына ла РКП(б)-нин Төс Комитедине ийген телеграммада айдылды:

«РКП(б)-нин Ойрот автономный областыагы баштапкы конференциясы телекейлик пролетариаттын башчызын изү уткып туру.

Конференциянын президиумы»

* * *

Ойрот автономный областта Лебедский аймакта Озеро-Куреево јуртта 1923 јылда 4 августта өткөн партийный эместердин экинчи конференциязы ийген письмодо айдылды:

«Ишкүчиле јаткандардын телекейлик башчызына, Албаты Комиссарлардын Совединин Председателине Владимир Ильич Ульяновко (Ленинге).

Күндүлү нөк. Владимир Ильич! Озеро-Куреево волостытын партийный эмес улузы Ойрот автономный областтын Озеро-Куреево јуртында экинчи конференцияга 1923 јылда 4 августта јуулала, Қолчактын бандаларынын кыйынынан эмдиги өйдө јайымданала, бойынын сагыш-шүүлтезин ле күүн-табын чыгара айдар аргалу болуп алала, слерди уткып, Албатынын Комиссарларынын Совединин Председателинин јаан јамызында биске тузалу иш бүдүрип турганаар учун быян айдып турус.

Слер удабай јазылала, бойыгардын ижеерди оноң ары бүдүрип, бисти хозяйственный фронттын бастыра бөлүктеринде јангы јенүлерге апарарына партийный эмес калык иженип туру.

Конференция бойынын уткуулду письмозынын учында су-кадыгаарды чеберлегер деп сурап туру, слердин көксөөрдө бойыгардын жүрегеерле кожо Советтер Республиказынын јайым улузынын јүстер мун тоолу жүректери согулып турганын ундыбагар. Слер удурум өйгө оорый бергенеерге јангыс ла партиянын члендери эмес, партияга киргелек элбек калык база кородоп туру».

* * *

Ойрот автономный областта 1923 јылда 8 октябрьда ачылган 2-чи партконференциянын протоколынан

«...Нөк. Малков. Бу конференциянын күндүлү президиумына бистин партиябыстын ла телекейлик пролетариаттын башчызын нөкөр Ленинди тудар шүүлте эдип турум. (Узак өйгө экпиндү колчабыжулар).

Председатель. Нөкөрлөр! Слердин колчабыжу нөкөр Ленинди конференциянын күндүлү президиумына тутканын јаратканы болзын. (База катап колчабыжулар).

Нөкөрлөр! Владимир Ильич Лениннин су-кадыгы ондолып баштаган, врачтар ого газеттер кычырарга јөп бергени керегинде јетирү келди, удабай бистин башчыбыс ороондо ло телекейде революционный тартыжуны башкара берерине иженип турус. (Узак өйгө экпиндү колчабыжулар. «Нөкөр Ленин эзендик болзын!» деген кыйгылар).

* * *

Ойрот автономный областта Улалу городтын улузынын 1921 јылда 23 январьдагы текши јуунынын јөби:

«Пролетариаттын улу башчызы В. И. Ленин јада калганы ке-

регинде келген јетирү ишкүчиле јаткандарды јайымдаары ла коммунизмнин амадуларын бүдүрери учун ак-чек тартышкан кажы ла ишчинин, ишмекчинин ле крестьяниннин жүрегине ачу-корон торгылды.

Улалу городтын улузынын текши јууны Владимир Ильич өлгөнине кородогоныла коштой, бастыра телекейдин ишкүчиле јаткан калыгынын алдына онын бүдүрген улу јаан керектерин темдектеп, пролетарский революциянын Ленин баштаган керегин бастыра телекейде пролетариат јенерине јетире көндүктирерге белен болгонын айдып, ишкүчиле јаткан албаты-калыкты коммунизмнин амадуларын башкараачы Российский коммунистический (большевиктер) партиясын күреелей биригерине бастыра ишкүчиле јаткандарды кычырып туру».

* * *

Ойрот автономный областьтын Чамалдагы волостьтын Айулу јурттагы улузынын 1924 јылда 23 январьдагы текши јуунын јөби.

«Бис, Айулу јурттын улузы, бастыра телекейдин башчызы, кару Владимир Ильич Ленин өлгөни керегинде докладты угала, сүреен тын корододыс.

Революциянын улу башчызы нөк. Ленин кенейте өлгөни — ишмекчи класстын жүрегинде арткан качан да јазылбас уур шырка. Онын өлгөниле кожо телекейдин пролетариадынын капитализмнин базынчыгынан јайымданар јолдо тös башкараачызы јылыйган. Је нөк. Ленин баштаган улу тартыжу, коммунизмнин јаркынду кереги јангыс јерде тура калбай, нөк. Ленин темдектеген јолло, коммунизмнин јаркын чолмоны бастыра телекейди јарытпаганча ичкери барарына бис тын иженип ле бүдүп турус.

Нөк. Ленин темдектеген јолдон коммунисттердин партиясы туура барбай, улу амаду јенерин учына јетирерине бис иженип турус.

Бис ончобыс телекейлик пролетариаттын алдына нөк. Ленин тургускан јаркынду амадуны бүдүрерине коммунисттердин партиясына ла Совет јанга бастыра аргаларла јөмөлтө эдерис.

Бистин калју өштүлерис, ачап капиталисттер Ленин өлгөнине тегин јерге сүйнгилейт. Јок! Ленин өлбөгөн. Онын ат-нерези, онын јаркынду кебер-бүдүми казыр капитализмле тартыжуда ишкүчиле јаткандарга јол көргүзер».

* * *

Улагандагы волостыгон партиянын обкомына 1924 јылда 1-кы мартта келген јетирүде айдылган;

В. И. Ленин өлгөни керегинде телеграмма Улаган волостько 1924 јылда 27 январьда эртен тура јеткен.

Ол ло тарый элбек иш башталды. РКП(б)-нин Улагандагы ячейказы Улаган ла Паспарты журттарда митингтер өткүрген. РКП(б)-нин Чолушмандагы ячейказы Чолушмандагы школ-коммунада, Кумуртукта ла Ак-Корумда митинг-жуундар өткүрген.

Жуундарда журттардагы ончо улус турушты. Чолушмандагы школдо өткөн митингте үредүчилер, техслужащийлер, ишмекчилер ле балдар турушкан.

Ончо резолюцияларда В. И. Ленинди улус тын сүүгени айдылган. Кезик алтай улус политический билгири ас, бичик билбес, бистин Совет государствоны кем башкарып турганын ондобос то болзо, Ленинди бастыразы билер.

Митингтер кородолду өтти.

Улаган волостьюто В. И. Лениннин адыла адалган школдын туразын тудары керегинде жөп чыкты.

Чолушмандагы школдо В. И. Лениннин жүрүми керегинде куучындар өткөн. Мынан ары бичик кычырар тураларда В. И. Лениннин жүрүмиле бастыра улусты таныштырар.

* * *

3-чи областной партийный конференцияны ачарда 1924 жылда 2 декабрьда ВКП(б)-нин обкомынын качызы нөк. Папардэ айткан куучыннан

«...Нөкөрлөр! Экинчи ле үчинчи партконференциялардын ортодогы өйдө бистин улу башчыбыс жада калган... (Ончо улус турды).

Экинчи партконференция ого ийген телеграммада башчы түрген жазылзын деп күүнзеген, же бистин күүнзегенис аайынча болбоды. Ленин жада калды. Телекейлик пролетарский революциянын, коммунизмнин керегин учына жетирзин деп биске кереестеп жакыйла, Ленин өлүп калды. Бистин партия ла ишкүчиле жаткандар Улу Лениннин үредүзиле башкарынып, онын кереес жакаруларын бүдүрип, коммунизмде тözöp бүдүрер жолло ичкери барар. Бу жолдон бис чыкпазыс, уур өйдө оныла кожо болорыс. Башчынын үредүзин бистин школдорыста, кружкторыста үренерис, онын жакаруларыла бистин ижистин бастыра сурактарын бүдүрерде башкарынарыс.

Бис партиябыстын, бистин революциянын өдүп келген жолын үренерис, өткөн өйдин ченемелин тузаланып, бистин ижисти ичкери көндүктирерис.

Бистин жашөскүримди Лениннин үредүзи ле кереес жакарулары аайынча чике үредип тазыктырарыс. Владимир Ильич Ленин биске арттырганын көстин чогындый чеберлеп корыырыс. Бу бистин жетирүлеристи жеткилдейтен арга!

Ленин өлгөн, ленинизм тирү».

1. СОВЕТТЕР ОРООНЫНДА

Ишкүчиле јаткандардын бирлигинин телекейлик күнин бистинг орооннын албаты калыгы иште јангы јаан једимдерле, политический бийик кӧдүрингиде уткып туру. Быјылгы баштапкы майды совет улус 1941—1945 жылдардагы Ада-Тӧрӧл учун Улу јууда немецкий фашизмди ле японский милитаризмди јенгенинин тӧртӧн жылдыгына учурлай, КПСС-тин XXVII съездине уткый элбеген социалистический мӧрӧйдӧ эрчимдӧ иште темдектеер.

Советтер ороонынын ишкүчиле јаткандары политический бийик кӧдүрингиде, партия ла албаты бирлик болгонын, совет улус КПСС-тин ле Совет башкарунын ичбойындагы ла тышјанындагы политиказын јарадып турганын Союзный ла автономный республикалардын Верховный Советтерине, албатынын депутаттарынын јербойындагы Советтерине бу јуукта ӧткӧн выборлор кӧргүсти.

1-кы Майды бистинг орооннын ишкүчиле јаткандары он биринчи бешјылдыктын калганчы јылында јангы јаан једимдерле уткырга белетенип туру. Бешјылдыктын ӧткӧн тӧрт јылында социально-экономический ӧзүмнин Государственный планын бӧдүрип, албаты-хозяйствонын ончо бӧлүктеринде јакшы једимдерге једип алганыс. Орооннын национальный кирелтези 12 процентке ӧскӧн.

Коммунизмди тӧзӧп бӧдүрер улу јаан пландарды јенүлӧ бӧдүрерине бойынын јӧмӧлтӧзин бистинг областьтын ишкүчиле јаткандары эдип турулар. Туулу Алтай јурт хозяйствонын продукциязын эдери ле государствого табыштырары јанынан бешјылдыктын тӧрт јылынын пландарын бастыра кӧргүзүлер аайынча ажыра бӧдүрди. Планга ўзеери 880 тонна эт, 1739 тонна сӧт, 2974 центнер тӧк ле ноокы, 2688 килограмм агнын мӧүзин табыштырган.

Колхозтордо ло совхозтордо јакшы једимдерлӧ иштеп турган озочылдардын тоозы кӧптӧди. Олордын кӧбизине профессия аайынча эн артыктардын ады адалган. Ӑткӧн јылда «Чуйское» ОПХ-да машинала уй саачы мастер нӧк. Дроздова Нина Михайловна кажы ла уйдан јыл чыгара 3657 кг сӧт сааган. Кан-Оозы

райондо XXII партсъездтин адыла адалган колхозто машинала уй саачы мастер Карманова Күлер колындагы кажы ла уйдан 2963 кг сүт саады.

Оңдой райондо КПСС-тин XXIV съездинин адыла адалган колхозтын эттенир уйлар азыраачызы, СССР-дин Верховный Совединин депутады нөк. Ечешева Светлана Ерелдеевна кажы ла уйдын тирүге бескезин план аайынча конок туркунына 650 граммнан кожулар ордына 850 граммнан кожултты.

Кан-Оозы райондо XXI партсъездтин адыла адалган колхоз-тын койчызы, Социалистический Иштин Геройы нөк. Тоедов Желмек Тоедович кажы ла 100 эне койдон 140 курааннан алып чыдатты.

Андый озочылдардын тоозы көптөп туру.

1984 жылда бастыра ороондо элбеген социалистический мөрөйдө жакшы једимдерге једип алганы учун Улаган районго ло Кан-Оозы райондо «Ленинский наказ» колхозко КПСС-тин Төс Комитединин, СССР-дин Министрлер Совединин, ВЦСПС-тин ле ВЛКСМ-нин Комитединин улалып јүрер Кызыл Маанылары, Российский Федерацияда элбеген мөрөйдө жакшы једимдери учун «Улагандагы» совхозко РСФСР-дин Министрлер Совединин ле ВЦСПС-тин улалып јүрер Кызыл Маанызы берилди.

Өткөн жылда Кан-Оозы, Шебалин, Кош-Агаш райондордын ишчилери жакшы иштендилер. Областьтын јурт хозяйствозы 1984 жылды 21 миллион салковой кирелтелү божоттылар, текши рентабельность 19 процент болды.

Туулу Алтай промышленный продукцияны эдип чыгарары јанынан өткөн жылдын планын база бүдүрди. Общественный иштин арбыны үч процентке өсти. Ол ажыра 2 млн салковойдын продукциязы планга үзеери эдилди. Бөс согор, калаш быжырар, электросамовар эдип чыгарар, өскө дө продукция эдер пландар ажыра бүтти.

Хозяйственный ла культурно-бытовой учурлу товарлар эдер јакылта 9,2 процентке, албаты тuzаланар товарлар эдип чыгарар план 1,1 процентке бүтти. Жакшы једимдерге темир-бетон эдимдердин заводы, «Электробытприбор» завод, совхоз-завод «Подгорный», калаш быжырар завод ло бөс согор фабрика једип алдылар.

Областьтын промышленный предприятиелери бешјылдыктын калганчы јылында эрчимдү иштенип турулар. Промышленный продукцияны эдип чыгарары јанынан 1985 жылдын баштапкы эки айынын планы 103,6 процентке, товарный продукцияны эдер јакылта 109,5 процентке бүтти. Өткөн жылдын баштапкы эки айына көрө, продукция эдип чыгарары 2 процентке көптөди, иштин арбыны 2,6 процентке өскөн.

Быјылгы жылдын эки айынын планын бастыра көргүзүлөр аайынча Акташтагы рудоуправление, Горно-Алтайский агаш-промхоз, Устиги-Кадындагы агашхоз, темир-бетон эдимдердин ле «Электробытприбор» заводтор, совхоз-завод «Подгорный», бөс согор фабрика, типография бүдүрдилер.

Садучылар эки айдын планын 100,7 процентке бүдүргөн, албаты-калыкты бытовой жеткилдеер план 105 процентке, ол тоодо журт жерлерде 102 процентке бүтти. Былтыргы жылдын бу ойине көрө улусты бытовой жеткилдеери алты процентке өскөн.

Кышкыда тын сооктор болгонынан ла кезик хозяйстволор малды кыштадарына једикпестү белетенгенинен улам государствого малдан алган продукцияны табыштыарын 1985 жылдын баштапкы эки айында бир эмеш астадып ијдилер. Эмди турган задача — мал өскүргөн фермалардын ижинде бар једикпес-тутактарды түргөн јоголтоло, 1-кы кварталда сондогонын 2-чи кварталда јоголтоло, жылдык планы ойинен озо бүдүрери учун тартыжары.

1985 жылда областьтын колхозторы ла совхозторы государствого 26,5 мун тонна эт, 41,5 мун тонна сүт, 31,1 центнер түк, 161 центнер агнын мүүзин табыштыар учурлу.

Эмдиги өйдө мал өскүрөөчилер јаңы чыккан кураандарды ла уулактарды, бозуларды бир де коротпой, корулап чыдадарга кичеенип турулар. Областьтын бастыра хозяйстволорында ла совхозторында бу иш төзөмөлдү өдүп туру. Быјылгы кыштан бастыра малды коротпой чыгарып алганынан жылдык ла бешјылдык пландар бүдетени камаанду болгонын малчылар ла журт хозяйствонын специалисттери, колхозтордын ла совхозтордын ишчилери јакшы билип, эрчимдү иштенгилейт.

Экинчи јаан учурлу иш — јаскы кыра ижи јууктап келди. Бу иштег келер кышта малды јенүлү кыштадары камаанду.

Малдан алар продукцияны көптөдөр төс арга — малга ток азыралды артыкташтыра белетеп алары. Быјыл областьтын колхозторы ла совхозторы 218,7 мун тонна азырал единица белетеер, ол тоодо 27,6 мун тонна малга азырал эдер аш, 25,8 мун тонна салам, 11,4 мун тонна өлөнгнин витаминдү кулурын, 287 мун тонна силос, 125 мун тонна сенаж, 188,3 мун тонна өлөнг белетеп алар учурлу. Быјыл азырал белетеер иш јаскы јалан иштерден башталар. Бу ишти јенүлү өткүргенинен мал ток азыралду болотоны камаанду.

КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөк. М. С. Горбачев КПСС-тин Төс Комитединин март айдагы Пленумында «Элден озо быјылгы жылдын иштерин јенүлү бүдүреле, келер бешјылдыкты эрчимдү ишле баштаарын жеткилдеер керек» деди.

Советтер орооны Баштапкы майдын быјылгы байрамын тыш-
јанындагы политикада амыр-энчү ле албатыларга јеткер јок бо-
лоры учун, ядерный јуу-чак башталар јеткерди јоголторы учун
тартыжуны тынгытканыла темдектеп туру.

КПСС-тин ле Совет госуларствонын тышјанындагы полити-
казын улу Ленин «Амыр-энчү керегинде Декретте» чокумдап
јартаган. Социализм дегени амыр-энчү болуп јат. Өскө учур-
лу политика социализмде јок. Социализм капитализмле маргы-
жарга белен. Је бойынын артыкту болгонын социализм јуулаш-
каны ажыра көргүзерге турган эмес, кижиликке тузалу керектер
эткениле көргүзерге кичеенип јат. Јер үстинде социализмнин
тоомјызы канча ла кире бийик болзо, «јууларды болдыртпайтан»
задачалар јенүлү бүдер деп, Владимир Ильич Ленин айдып
туратан.

Бистин эн јуук најыларысла — социализмнин најылык оро-
ондорыла өмөлөжөрин элбедери ле теренжидери КПСС-тин ле
Совет госуларствонын тышјанындагы политикада кичеенип тур-
ган баштапкы учурлу кереги. Мында карындаштык госуларство-
лор политикада, экономикада, идеологияда јөптөжип өмөлөжөри
јаан учурлу. Ол јанынан быјыл 13 мартта КПСС-тин Төс Комите-
динин Генеральный качызы нөк. М. С. Горбачев Москвада Вар-
шавский Договордо турушкан ороондордын башчыларыла туш-
тажарда јаан куучын болды. Туштажуда телекейде айалга кату-
лана берген эмдиги өйдө социализмнин најылык ороондоры бир-
лик болгоны анчада ла јаан учурлу деп айдылды. Бистин ороон
Китайдын Албаты Республиказыла јакшы колбуларлу болорго
күйнзеп туру деп Пленумда айдылганына бастыра телекей ајару
этти.

Амыр-энчү учун тартыжуда КПСС ле Совет госуларство ка-
рындаштык коммунистический ле ишмекчи партияларла, револю-
ционно-демократический организацияларла өмөлөжөт.

2. Јагы јаан једимдер

Калганчы күндерде газеттерде ле журналдарда социализмнин
карындаштык ороондорынын 1984 жылдагы ижинин једимдери
керегинде тоолор јарлалды. Капиталдын ороондоры јетенинчи
јылдардын экинчи јарымында тын кызаланга учураган экономи-
казын 1980—1982 жылдарда бир эмеш өгдөйтпјүреле, 1983—1984
жылдарда производствонин кемин ойто јабызадып баштадылар.
Көп предприятиялер чек јабылат, көбизинде иш астайт.

«Текши рынокко» бириккен ороондордо, США-да ла Канадада
иш јок улустын тоозы одус беш миллион кижиге шыдарлашкан.
Капиталдын ла иштин, капиталисттердин ле ишмекчи класстын
ортодо јөпсинишпестер элбейт, тартыжу тынгыт.

Экономикада кызаланган айрыларга Англияда консерваторлордын башкарузы көп шахталарды жабарга жазанарда, шахтерлор ого жөпсинбей, забастовка жарлайла, бир жыл чыгара тартышкан. Англиянын шахтерлорынын бу тартыжузын орооннын ла бастыра телекейдин ишмекчилери жөмөгөн. Ишкүчиле жаткандардын капиталга, онын базынчыгына удурлашкан тартыжузы Канадада, США-да, Күнбадыш Европада элбейле, эмди жууны болдыртпазы, амыр-энчү учун тартыжула биригип колболышты.

Капитал бийлеген телекейде ишкүчиле жаткандар 1-кы Майды андый айалгада темдектеер.

Социализмнин ороондорында айалга чек өскө. Олор ичкери өзөр жолло барып, жаан једимдерге једип алып турганы өткөн жылдагы өзүмнин итогторы аайынча жарлалган тоолордон јарт көрүнөт.

Најылык ороондор јаңы жүрүмди төзөөр жолло аланзыш јоктон ичкери көндүгип, марксизм-ленинизмнин үредүзиле башкарынган карындаштык партиялардын съездтери жөптөгөн улу жаан иштердин пландарын кыйа баспастан бүдүрип турулар. Марксистско-ленинский партиялар бирлик бололо, өмөлөжип ле жөптөжип тургандары телекейлик экономикада социализмнин ийдезин тыгыдат, политикада тоомјызын бийиктедет.

Најылык госуларстволордын бастыразында экономиканын өзүми 1984 жылда, бешјылдыктын онон озо өткөн үч жылдагызына көрө, чик јок бийик болгон.

Өткөн жылдагы өзүм тын болорына СЭВ-тин члендери ороондордын башчы ишчилеринин 1984 жылда јаскыда Москвадагы жууны жаан жөмөлтө өткөн. Ол жуунда социализмди мынан ары там тыгыдып баратан төс ууламјылар, экономикада ла культурада, наукада ла техникада өмөлөжөрин элбедер ле теренжидер јаңы аргалар темдектелген.

1984 жылда, 1983 жылдагызына көрө, Болгарияда национальнй кирелте — 4,6 процентке, Венгрияда — 3, ГДР-де — 5,5, Монголияда — 4,4, Польшада — 5, Румынияда — 7,7, Чехословакияда — 3,2 процентке өскөн. Кубада текши общественный продукт 7,4 процентке өсти. Империализм көп јылдардын туркунына жуулайла, үреп јайрадып салган Вьетнамнын экономиказы тын алынып, там ла өңдөйип, тыгыда өзө берди. Өткөн жылда республикада индустриянын јаңы предприятиелери, электростанциялар, жүзүн-башка мастерскойлор иштеп баштаган. Электроэнергия иштеп алатан, удобрениелер, электромоторлор, дизельдер ле өскө дө продукция эдип чыгарар јылдык пландар ажыра бүтти.

Карындаштык ороондордо азийгы ла аайынча промышленность токтоду јок өсти. Болгарияда промышленный производст-

вонын кеми — 4,5 процентке, Венгрияда — 3, ГДР-де — 4,2, Монголияда — 8,3, Польшада — 5,3, Румынияда — 7, Чехословакияда — 3,9 процентке өскөн. Өзүмнинг көп нургуны иштин арбынын бийиктеткени ажыра жеткилдегенин анылап темдектеер керек. Бастыра нажылык ороондордо материалдарды, сырьены, электроэнергияны кымакайлап чеберлеер тартыжу башталды.

Бастыра иш жедимдү ле астамду болзын деп кичеенип, карындаштык госуларстволор жаңы технология, эп-сүме, озочыл ченемел тузаланарына, ишти тюзөөрин ле башкаарын жарандыарына жаан ажару эдип турулар.

Анчада ла научно-технический өзүмле колбулу бөлүктерде — энергетикада, машиналар эдеринде, химияда ла нефтехимияда иш тыңыган. Темдектезе, Чехословакияда текши машиностроениеде продукциянын текши кеми, 1983 жылдагызына көрө — 6,5, электротехнический промышленностьто — 12,2 процентке көптөгөн. Польшада текши машиностроениенин промышленнозынын предприятиялери продукция эдип чыгарарын — 8,7, электротехнический промышленность — 11,6 процентке көптөттилер. ГДР-де промышленный роботтор эдери одус үч процентке көптөгөн. Румынияда чотойтон техника эдери 13 процентке өскөн. Болгарияда, Венгрияда, Кубада химиянын продукциязын эдери чик жок көптөгөн. Нажылык ороондор аңылу жөптөжүлер аайынча роботтор эдеринде, электроникада өмөлөжөри элбеген.

Деремнеде ишчилердин жедимдери сүүндирет. Өткөн жылда нажылык ороондордын кезигинде күннинг айалгазы журт хозяйстводогы иштерге жарамыкту эмес болгон. Же жаңы техникала jepceлген jer ижинин ишчилери бойларынын турумкай ижиле жакшы жедимдерге жедип алгандар. Мында жедимдер бийик болорына журт хозяйствого көп удебрениелер, жаңы техника бергени, сугарылган ла кургадылган jerлерди элбеткени, ашты ла өскө дө журтхоз культураларды жаңы технологияла өскүргени жаан жөмөлтө эткен.

ГДР-де бешжылдыктын төртинчи жылында журт хозяйство эн бийик түжүмдү болды. Кажы ла гектар кырадан орто тооло 43 центнерден аш өскүрип жуунаткан. Госуларство эт, сүт, түк, жымыртка ла малдан алган өскө дө продукцияны садып алар планды чик жок ажыра бүдүрген.

Болгариянын журт хозяйствозы жакшы жедимдерлү өткөн жылда онын продукциязы жети процентке шыдар көптөгөн. Ороондо бар кажы ла кижжи бажына он тоннадан аш өскүреле, жуунадып, сакырымдарына уруп алды. Госуларство сүтти, этти, виноградты, яблоколорды, томаттарды, кукурузаны садып алары көптөди. Республика 1980 жылдагызына көрө, 1984 жылда ашты — 20, сүтти — 18, жымыртканы 11 процентке көп жууп, белетеп алган.

Венгрия ашты алдындагы жылдарга көрө, база эн көп — 1983

жылдагызынан 2 миллион тоннага көп жуунатты. Кажы ла гектардан орто тооло бежен төрт центнерден буудай өскүреле, жуунадып алды. Кукурузанын түжүми бир гектарда бежен тогус тоннадан болды. Сахар эдер свекланы өскүрүп жуунадары — 15 процентке, картошканы — 28 процентке көптөгөн. Же жиилектердин түжүми былтыргы жылдагызынан 13 процентке жабыс болды. Республикада государственного эт садып белетеп алары көптөгөн. Газетте кооперативтердин ле госхозтордын једимдерин темдектегениле коштой, бир центнер продукция эдип аларына чыгымдар көптөди деп бичигилейт.

Өткөн жыл Польшанын јурт хозяйствозына јарамыкту болды. 1983 жылда кажы ла гектардан 27 центнерден аш жуунадылган болзо, 1984 жылда 30 центнерден жуунадып алдылар. Бастыразы 24 миллион тонна буудай, арыш, арба ла сула жуунадылган. Государствонун сакырымдарына алты миллион тонна аш урулды. Ол былтыргы жылдагызынан чик јок көп. Андый да болзо, ороон аш керексип турганын јеткилдеерге 2 миллион тонна буудайды ла малдын азыралы эдетен 1,5 тонна ашты өскө ороондордон садып аларга келижер деп, «Трибуна люду» газет бичийт.

Чехословакиянын ишкүчиле јаткандары өткөн жылда республикада јурт хозяйствоны социализмнин јолына тургузар эдип јөптөгөн. КПЧ-нин тогузынчы съездинин одус бежинчи жылдыгын темдектедилер. Бүгүн ороондо бир мун јети јүс кооператив иштеп јат. Бастыра јерлердин 63 проценти олордын колында. Кооперативтер государственнун хозяйстволорыла кожо бу өдүп јаткан бешјылдыкта јер ижинен ле мал өскүргенинен продукция аларын чик јок көптөдип ийдилер. Өткөн жылда јурт хозяйствонун продукциязы, онын алдындагы јылга көрө, 3,5 процентке көптөгөн. Ороон 12 миллион аш жуунадып алган. Этти, сарјуны, сүтти, өскө дө продукцияны эдип алары көптөгөн. Кажы ла уйдан орто тооло јылына саап алган сүт 3520 литрге јетти. Кооперативтерде иштин арбыны 6 процентке бийиктеген.

Өткөн жылда аштын, сахар эдер свекланын, маала ажынын ла картошканын эн бийик түжүми Румынияда жуунадылды. Кажы ла кижии бажына 1042 килограммнан аш өскүреле, жуунадып алган. Уй-малдын, чочконын, куштын тоозы көптөди. Же 1984 жылда текши једимдер јакшы да болгон болзо, продукцияны эдери јанынан пландалган кемине республика једип болбоды деп, Румынияда «Скынтейя» газет бичиди.

СЭВ-тин члендери ороондордын башчыларынын Москвадагы жууны Вьетнамнын, Кубанын ла Монголиянын өзүмин түргендерине, олордын экономиказынын кемин СЭВ-тин Европадагы члендери ороондордын кемине јетиретен задача тургускан. Мында ла јурт хозяйствоны тыгыда өскүрерине јаан ајару эдилди.

Совет Союз, Болгария, ГДР, Чехословакия ла өскө дө најылык госуларстволор Монголиянын, Кубанын ла Вьетнамнын ишчилерине госхозтор тзззрине, журт хозайствонун продукциязын жазайтан предпрятиелер тударына, јер кургадар ла сугарар јазалдар эдерине болужып турулар. Бастыра бу иш карындаштык ороондордо журт хозайствоны тыгыда өскүрерине јомолто эдет.

Монголияда бешјылдыктын откон торт јылынын туркунына журт хозайствонун продукциязы, онын алдындагы бешјылдыктын андый ок ойине кзрз, 13 процентке коптоди. Кубада цитрус культураларды, сахар эдер комыргайды өскүрип турган кыралар элбеди. Бу ороондо революция јенген јылда цитрустар (лимондор, апельсиндер ле өскззи де) 100 мун тонна јуунадылган болзо, 1984 јылда 600 мун тонна јуунадылды.

Откон јылда Вьетнамнын крестьяндарына уур-күч ченелте одзргз келишкен. Јаскыда ла јайгыда озор ристин тзжүмин јуунадып алгандар. Је онон кыраларды јоткон үреди. Күски тзжүм чек јоголгон. Андый да болзо, озор јыл чыгара 15,5 миллион тонна рис јуунадып алгандар, ол 1983 јылда јуунатканынан 880 мун тоннага коп. Кооперативтерде ле туш улуста уй малдын, чочкордын, куштардын тоозы коптогон.

Экономика јаан једимдү өзз бергенинин шылтуунда социализмнин ороондоры ишкүчиле јаткандардын јадын-јүрүмин јарандырап тын аргалу боло бердилер. Эл-јоннын текши керектерине ле ишкүчиле јаткандар бойлары тузаланарына карындаштык ороондор национальный кирелтезинин 75 процентин чыгымдап турулар.

Откон јылда најылык госуларстволордо кижн бажына келижип турган кирелте бийиктеди, саду элбеди, коп мун тоолу билелер јангы квартирага кирди. Наука, албатынын үредүзи онжип јаранды, улустын культуразынын кеми бийиктеген, медицинский јеткилдеш јаранган.

Май алдындагы интернациональный мзрзй элбеп туру. Ишкүчиле јаткандардын коллективтери фашизмди јенгенинин 40-чи јылдыгына учурлай ла карындаштык партиялардын келер съездтерине уткый мзрзйлзжип, эрчимдү иштенип турулар. Социализмнин најылык ороондоры бирлик болгонын, телекейлик социализмнин ийдези там ла тыгып турганын күнүн сайынгы јүрүм керелейт.

3. Телекейдин коммунисттери — ядерный јуу-чакты болдыртпазы учун тартыжуны баштаачылар

Эмдиги ойдзги катулана берген телекейлик айалгада коммунистический партиялардын ижн кандый болгоны јуунын ла амыр-

энчүнинг сурактарында олар кандый политика өткүрүп турганынан көрүнөт. Ненин учун дезе демократия өнжип жаранары, жүрүм ичкери көндүгери, кижиликтин келер өйдөги салымы шак ла бу сурактардан камаанду болуп жат.

Бүгүнкү күндө телекейде бар жүзүн-башка политический партиялардын ортодо жуунын ла амыр-энчүнинг сурактары аайынча сок жаңыс коммунисттердин партиялары чокым политикалу бололо, ол политиказынан качан да кыйа баспай турулар. Коммунисттер бойлоры албаты-калыктын ортозынан чыккан башчы улус бололо, марксизм-ленинизмнин үредүзиле башкарынып, телекейде бүгүнкү керектер кандый болуп турганын, эртен кандый болотонун чике билеле, ол аайынча бойынын ижин төзөп, эл-жонды чике жолго ууландырып жадылар.

Коммунисттердин эмдиги өйдөги төс амадузы — ядерный жуучак башталар жеткерди жоголтотот. Бу амадуны бүдүрөтөн арга — амыр-энчүгө күүнзеген, жуу болбозун деп турган бастыра улусты бириктирери деп, олар шүүп турулар.

Марксизм-ленинизмнин үредүзінде жаан учурлу ээжилердин бирүзи — тартыжуга эл-жоннын элбек калыгын көдүрери болуп жат. Шак ла ол тушта ишкүчиле жаткандар тартыжуда женип чыгар аргалу деп, Владимир Ильич Ленин айдып туратан.

Бистин ороондо Улу Октябрь женген кийнинде ле онын соңында телекейде социализмнин системазы төзөлгөни жер үстиндеги жүрүмде жаан жагыртулар баштаган. Социализм бастыратекши амыр-энчү болоры учун тартыжар политикалу жаңы государстволор төзөйлө, азыйда күчин жип кулданарга политиканын тууразында туткан ишкүчиле жаткан элбек калыкты историяда кижиликти ичкери көндүктиретен тартыжунын телкем жолына тургускан.

Ишкүчиле жаткан жүстөр миллион тоолу улус албаты-калыктын жылбилери учун эрчимдү тартыжар аргалу боло бердилер. Амыр-энчү учун Совет Союз ла социализмнин өскө дө ороондоры баштаган тартыжуны телекейдин эл-жоны, ол тоодо капитал бийлеген ороондордын калыгы алдынан өрө жөмөп турулар. «Амыр-энчүни жаңыс ла үстинен жөмөп болбос. Ого алдынан өрө албаты-жоннын тартыжузынын жөмөлтөзи керектү» деп, Владимир Ильич Ленин бичиген.

Жуунын ла амыр-энчүнинг сурактарына амыр-энчүгө күүнзеген ийделер там ла эрчимдү кийже бердилер. Ол анчада ла эмди, телекейде керектер коомойтый берген өйдө, жарт көрүнөт. Жууны болдыртпай турган калык СССР ле США космосто тузаланар жуу-жепселдер ле жерде ядерный жуу-жепселдер аайынча сурактарды шүүжетенин угала, Женевада туштажулар канайда өдүп турганын жаңыс ла тууразынан угуп отулар күүндери жок. Женевада

туштажу канайда өдөтөни албаты-калыктын тартыжузынан камаанду болотонын амыр-энчүгө күүнзеген улус жакшы ондоп жадылар.

Телекейдин эл-жонынын элбек калыгы жуу-жепселдерди космос-тын телкемине чыгарбазын, жерде бар ядерный жуу-жепселдерди аstatсын деп канча ла кире тын некеп турза, Женевада тушта-жуда једимдер анча ок кире јаан болотоны кажы ла кижиге јарт.

«СССР-дин ле США-нын делегациялары Женевада куучында-жып баштаганы — ол амыр-энчүгө күүнзеген улустын тартыжу-зынын једими болуп јат» деп, бу жуукта Даниянын Компартиязы-нын Төс Комитединин Пленумы темдектеген.

Коммунисттердин ле ишмекчилердин партиялары төзөлип баштаган баштапкы ла күндерден ала омор амыр-энчү учун тар-тыжаачылар болгондор. Ол тартыжуны коммунисттер баштапкы телекейлик жууга удурлаштыра баштагандар. Экинчи телекейлик жуунын жылдарында амыр-энчү учун тартыжуны там элбеделе, онын согында империалисттердин јангы жууга белетенер каршулу ижине удурлаштыра там тыгыттылар.

Коммунисттерде ле амыр-энчү учун оморды ээчиде барып јат-кан албаты-калыкта бойынын бийик амадуларына једип алатан аргалар ла јолдор көп. Коммунисттер башкарынган марксизм-ленинизмнин үредүзи, компартиялардын политиказы, тургускан задалалары чике болгонын кижилик өткөн история көргүсти. Оны ишкүчиле јаткан калык күнүн сайынгы жүрүмде болуп турган ке-ректерден көрүп турулар.

Коммунисттер башкаруда турган госуларстволордо бүгүн јер үстинде бар улустын үчинчи үлүзи јуртап жадылар. Ол ороондор телекейдин промышленнозы эткен бастыра продукциянын төртөн процентин эдип турулар. Бүгүн телекейдин 95 ороонында компар-тиялар иштегилейт. Телекейде коммунисттердин тоозы 80 миллион кижини ашкан.

Социализмнин ороондоры, коммунистический ле ишмекчи партиялар бойлорынын јаанаган тоомјызын жуу-чакты болдыртпа-зы учун тартыжуда тузалангылайт. Социализм бойынын тынгыган ийдезин жууны баштаарга тургандарды ноктолойтон арга эдип алды. Марксизм-ленинизмнин үредүзи коммунисттерге жуу баш-талар јеткер кайда боло бергенин билерге, оны јоголтор аргалар табарга болужат. Оны карындаштык партиялардын бүгүнгги жү-рүми ле ижи керелейт.

Март айдын баштапкы күндеринде Амстердамда Голландия-нын компартиязынын он тогузынчы съезди өтти. Съездтин беш јүске шыдар делегаттары партиянын Төс Комитединин отчедын шүүжерде өскө јаан учурлу иштерле коштой телекейдеги коомой-

тыган айалгага ла оныла колбой коммунисттердин бүдүретен за-
дачаларына јаан ајару эттилер. Съездтин јөптөринде Американын
јаңы ракеталарын Голландиянын јеринде тургуспазы учун, амыр-
энчүни тыңыдары учун тартыжуга орооннын албаты-калыгын кө-
дүрер задача тургузылды.

Бу күндерде Португалиянын городторында ла јурттарында
орооннын ишкүчиле јаткандарынын јуучыл башчызы — Компар-
тия төзөлгөнinin 64-чи јылдыгын эл-јоннын элбек калыгы туруш-
кан демонстрациялар ла митингтер өткүрип темдектедилер.

Португалиянын компартиязы 1921 јылда төзөлгөн. Партия бе-
жен јылга шыдар јажытту иштеп, фашисттердин башкарузына
удурлаштыра Португалиянын патриотторынын тартыжузын баш-
карган. Шак ла компартия орооннын ишкүчиле јаткандарын 1974
јылда апрель айдагы революциянын јенүзине экелген. Је револю-
циянын јенүзин буржуазиянын партиялары бойлорынын амаду-
ларына тuzаланала, бүгүн Португалияны НАТО-нын члени эдер,
революциянын демократический једимдерин јоголтор быјар иш
өткүргилейт.

Мындый айалгада коммунисттер апрель айдагы революция-
нын једимдерин корулап алары, ороонды амыр-энчүнин ле ичкери
өзүмнин јолыла апаргадый ишкүчиле јаткандардын башкару-
зын төзөөри учун тартышкылайт. Март айдын учында Португа-
лиянын компартиязынын конференциязы албаты-калыктын јил-
билери ле амыр-энчү учун тартыжуда компартиянын алдында
турган задачаларды шүүжер.

Јайым ла демократия, амыр-энчү ле јеткер јок болоры учун
империализмге ле орооннын ичбойындагы реакцияга удурлашкан
тартыжуда бирликти тыңыдарына политический партияларга,
профсоюзтарга, эл-јоннын организацияларына Боливиянын ком-
партиязы кычыру этти.

Бу јуукта араб ороондордогы коммунистический ле ишмекчи
партиялардын башчы ишчилери Сириянын төс городында —
Даманскта јуулала, Иордания ла Палестин Амман городто кол
салган јөптөжүнүн кийнинде Јуук Күнчыгышта боло берген айал-
ганы ла Ливанда керектерле колбулу сурактарды шүүштилер.

Амманда Иордания ла Палестина кол салган јөптөжүде Јуук
Күнчыгышта амыр-энчүни јеткилдейтен јаан учурлу керектер, тем-
дектезе, Палестинанын алдынан бойы башкарынган националь-
ный государствозын төзөөри айдылбаган. Андый јөптөжү араб
ороондордын, элден озо Палестинанын араб албатызынын јил-
билерин јеткилдебей, США-нын ла Израильдин ортодо Вашинг-
тоннын некелтезиле КЭМП-Дэвидте кол салган договорго јарап
турганын Дамансктагы јуун темдектеди. Араб ороондордын ком-

партиялары Аммандагы жөптөжүни жаратпай, оны үзери учун тартыжарына араб албатыларды кычырдылар.

Жуунда турушкандар Ливаннын патриотторынын тартыжузынын шылтуунда Израильдин олжочылары бойынын черүлерин Ливаннын жеринен чыгарарын баштаганы ишкүчиле жаткандардын, сол ийделердин жаан жегүзи деп темдектедилер. Араб ороондордун албатылары бирлик болгоны, Совет Союзла, социализмнин ороондорула нажылыкты тынгытканы Жуук Күнчыгышта империализмнин ле сионизмнин каршулу кылыктарын туй согорын жеткилдейтен быжу арга деп, компартиялар жарлаган угузуда айдылды.

Түндүк Европадагы ороондордун компартиялары Европанын түндүгүн ядерный жуу-жепселдер жок зона эдери учун тартыжу баштадылар.

Же оныла коштой амыр-энчү учун тартыжуда США-нын ла НАТО-нын жууга белетенер политиказын жаратпай турус деп айдып турган партиялардын ла эл-жоннын жүзүн-башка биригүлеринин учурын жабыздарга база жарабас. Коммунисттер бу тартыжуны жагыс ла бис баштап турус деп качан да айтпаган. Карын коммунисттер жуунын жеткерин жоголторы учун турушкан ончо партияларла, организацияларла, улусла өмөлөжөргө, тартыжуда бирлик болорго кичеенип жадылар.

Империалисттердин жеткерлү ижине удурлаштыра ишмекчи класстын, ишкүчиле жаткандарынын тартыжузы элбегениле кожо социалисттердин, социал-демократтардын, радикалдардын партияларынын политиказы өскөлөнип баштады. ФРГ-нин, Грециянын, Финляндиянын, Швециянын социал-демократтары, Англиянын, Австралиянын, Жаңы Зеландиянын лейбористтери ядерный жуу-чак башталар жеткерди жоголторы учун турумкай тартыжа бердилер. Уч жүс бежен миллион члендерлү профсоюзтардын амыр-энчүни корулап аларын некеген үни там ла тыгый берди.

Бу тартыжуда ишмекчи класс, онын жуучыл башчызы — коммунисттер баштаачы жерде турганын империалисттер жакшы биллип жадылар. Империализмнин пропагандазы албатылардын жууны болдыртпазы учун тартыжузын уйдадарга амадап, ишмекчи класстын бирлигин жайрадарга кичеенет, коммунисттерди жабарлайт.

Франциянын компартиязынын бу жуукта өткөн жирме бежинчи съезди орооннын ишкүчиле жаткандарына эткен кычыруда мынайда айдылды: «Бис телекейдин өскө албатыларыла бирлик болуп алзабыс, ядерный жуу-чак башталарына барып жаткан жолды туй аларыс, Рейганнын «Жылдыстар ортодо жуулажар пландарын үзөрис, бистин планетада бар жуу-жепселдерди астадып баштаарыс».

Күнчыгыш Средиземноморьедеги, Жуук ла Орто Күнчыгышта-

гы, Кызыл талайдын јанындагы ороондордын компартияларынын делегаттары быјыл январь айда Кипрде Никосия городто јуулала, космоско јуу-јепселдер чыгартпазы учун, Американын «Першинг-терин» ле канатту ракеталарын Күнбадыш Европада көптөдөрин токтодоры учун бойларынын ороондорында амыр-энчүге күүнзеген улусла кожо тартыжуны тыгыдар болуп јөптөштилер.

1984 јылдын учында Москвада КПСС-тин делегациязы Япо-ниянын компартиязынын делегациязыла туштажып куучындашканына бастыра телекейде ајару эттилер. Најылык айалгада өткөн туштажуда ядерный јуу-чакты јоголторы учун, ядерный ла өскө дө јуу-јепселдерди көптөдөрин токтодоры ла астадып јоголторы учун тартыжунын сурактары аайынча КПСС-тин ле Япо-ниянын Компартиязынын шүүлтелери түнгей болды.

Былтыр декабрь айда Чехословакиянын тос городында — Пра-гада «Амыр-энчүнин ле социализмнин сурактары» деп журнал-дын ижин шүүшкен јуунда 90-нон ажыра коммунистический, иш-мекчи ле революционно-демократический партиялардын чыгар-тулу улузы турушкан. Ол јуунда јуу-јепселдерди көптөдөрин ток-тодоры, ядерный јуу-чакты болдыртпазы учун тартышкан ончо улустын тартыжузын тыгыдар сурактар аайынча шүүлтелерди угускан.

Компартиялардын делегациялары, башчы ишчилери тушта-жып, тартыжуда өмөлөжөтөн керектерди шүүжип, јөптөжип алып турганы јаан учурлу. Телекейде катулана берген эмдиги өйдөгү айалга коммунисттер бирлик болорына, олар өмөлөжөтөніне јангы, алдындагызынан јаан некелтелер эдип туру.

Ишмекчи класстын, ишкүчиле јаткандарынын капитализмге, онын базынчык, јууга белетенер политиказына удурлашкан тар-тыжузында јендиртпес ийдези — интернационализм. Интернацио-нализмнин маанызынын алдына биригип, телекейдин пролета-риады Баштапкы майды уткып туру.

Эмдиги өйдөгү айалга коммунисттердин ле олардын союз-никтеринен компартиялардын ла амыр-энчү учун, јууны болдырт-пазы учун тартышкан ончо ийделердин бирлигин, интернациона-лизмди тыгыдарын некеп јат.

Н. Тодошев

ОЛОР ТӨРӨЛИ УЧУН ЈУУЛАШКАН

Быјыл 9 Майда Ада-Төрөл учун Улу јууда фашист Германияны совет албаты јенгенининг 40-чи јылдыгы темдектелер. Бу јуу бистинг ороонго, чындап та, агару ла бастыра албатынын тартыжузы болгон. Јуу башталарда Төрөлин корыырга јаанду-јашту тен туруп чыккан. Орустар, украиндер, белорустар, таджиктер, узбектер, казахтар, татарлар, алтайлар — Совет Союзтын јүзүн-башка укту ончо улусы јууга кожо баргылаган.

Бийик ле јакшынак амадулар Совет Черүнинг јуучылдарын ла командирлерин јалтанбай јуулажарына көдүрген. Бистинг орооннын јуучылдары ла бастыра ишкүчиле јаткандары турумкай тылда ла фронтто тартышканы ла улу керектер эткен шылтузында бис эн күчтү ле калју-казыр өштүни јенип чыкканыс.

Јуу башталарда ла бистинг областьтаг мобилизация аайынча алылган улусла кожо јүстер тоолу улус јеткерлү өштүле јуулажарга бойларынын күүндериле атана бергендер. Көп улус военкоматтаг повестка келерин сагыбай, бойлары келгилеп, тургуза ла фронтко аткарзын деп некегилеп тургандар.

Учеттонг чыккан јажы јан эмезе кенеген көп улус военкоматтарга келгилеп, фронтко сурангылап туратан. Олорло коштой јажы 18-ке јеткелек уулдар ла кыстар анчада ла көп угузу бичиктү келетендер. Јуунын баштапкы күндеринде Горно-Алтайск городто 12-чи школдын үренчиги, 15 јашту комсомол Толя Исаков, фронтко ийзин деп суранган. Эки јыл өткөн кийинде Толянын амадузы бүткен — ол фронтто фашисттерле күүн-кайралы јоктон јуулажа берген. От-калапту јуу-согушта өлгөн Исаков Анатолийдын кайралы — Ада-Төрөл учун јуунын 2-чи степеньдү ордени Горно-Алтайсктагы областной музейде эмдиге јетире кереестелип јатканча.

Андый темдектер ума јок көп.

Бистинг областьтаг Черүге мундар тоолу улус атанган. Баштапкы эки јарым јылдын туркунына фронтко 20 муннан ажыракижи, ол тоодо партиянын 1250 члени ле командири аткарылган.

Ада-Төрөл учун Улу жуунын фронтторында Сибирьден барган бөлүктөрдүн ле биригүүлөрдүн (полктордун, бригадалардын, дивизиялардын) жуучыл магы жарлалган. Олордо Туулу Алтайдын көп улузы жуулашкан.

Жуунын баштапкы күндөрүндө Сибирьде төзөлгөн 107-чи дивизиянын жуучылдарынын көп нургуны Туулу Алтайдын улузы болгон. Дивизия төзөлип божогонына учурлай өткөн митингтин резолюциясында мынайда айдылганы бар: «Бис калжу-казыр өштүлө жуулажарга белен. Онын учун бисти бүгүн ле фронтко аткарызын деп, округтын военный Советин сурап турубис». Митингтин кийинде партиянын ла комсомол организацияларга көп тоолу жуучылдардан ла командирлерден олорды партияга ла комсомолго алзын деп сураган заявлениелер кирип баштаган.

Төртөн бир жылдын коркышту күзи келди. Öштү орооныстын эн жаан учурлу төс жерлерин жуулап алган. Фашисттердин черүлери Ленинградтын ла Москванын жанына жууктап келгендер. Төрөл ороонун төс городын — Москваны өштүдөн корулап аларга көп черү жуулган. Жаңыс ла Сибирьдеги округта 1941 жылда күскиде төзөлгөн көп дивизиялар Москваны ла Ленинградты корыырына аткарылган. Ол тоодо 508-чи артиллерийский полк Алтайский крайдын улузынан төзөлгөн. Москваны корыырында турумкайын көргүскени учун 1942 жылда январь айда бу полкты гвардиянын 15-чи полкы деп адаган. Ол ок күндөрдө Алтайдан барган көп улус жуучыл ордендерле, медальдарла кайралдалган. Бу полкто жуулашкан Туулу Алтайдын көп жуучылдары база бийик кайралдар алдылар.

Москваны ла Ленинградты корыыры учун турумкай жуулашкан улус: В. Ф. Аксенов, И. В. Апенышев, Г. А. Брагин, Ф. К. Данилов, М. М. Дымов, В. Д. Ерохин, В. Ф. Замятин, И. В. Клешев, А. Р. Кузнецов, В. Т. Львов, П. И. Лямкин, В. П. Марков, И. П. Парфенов, Ф. П. Попов, И. И. Фоминский, В. Н. Рузанов ло өскөлөри де.

Генерал И. Панфиловтын 316-чы дивизияда Турачак районнон барган Трофимов Николай Игнатьевич алып кептү жуулашкан. Дубосеково разъездин жанында өштүн танкын оодо адада, көп фашистти коротконы учун ого өлгөн кийинде Совет Союзтын Геройынын ат-нерези адалган. Ол ло дивизияда Кан-Оозы районнон барган Митин Иван Васильевич алып кептү жуулашкан. Ол Кызыл Чолмон орденле кайралдалган.

Фашисттердин олжочыл черүзине удурлажа от-калапту жуу-согуштарда Туулу Алтайдан барган мундар тоолу улус жалтанбастан жуулашкан. Олордон жети мунга шыдар кижини ордендерле, медальдарла кайралдалган, 25 кижиге Совет Союзтын Геройынын бийик ат-нерези адалган.

Сталинградта от-калапту жуу-согуш жарым жылдын туркунына бир де минутка серибей өткөн. Экинчи телекейлик жуунын историзында эн калапту бу жууда Туулу Алтайдын көп улузы турушкан. Олордын тоозында: А. С. Дьяков, И. А. Ивлев, Н. П. Казагачев, И. И. Казанцев, А. Ш. Кандараков, В. Н. Кумандин, А. Е. Булышев, П. И. Николаев, П. Г. Тундубашев, И. А. Хохлов, Б. К. Ыжиков, А. Э. Тундинов ло өскөлөри де.

Сталинградтагы жуу-согушта Турачак райондо Удаловка журттын колхозчызы, азыйда граждан жууда эрчимдү турушкан Трофим Михайлович Шестаков база калапту жуулашкан. Жууларда жалтанбазын ла турумкайын көргүскени учун ол Кызыл Чолмон орденле, көп медальдарла кайралдалган.

Горно-Алтайскта 6-чы школдо үренген старший лейтенант Илья Шуклиннин эткен ат-нерелү кереги үргүлжиге ундылбас. Бу жалтанып коркорын билбес артиллерист, Сталинградта Волга жаар өштүни өткүрбей ат-нерелү жуулажып, батареядан арткан сок жагыс орудиеле өштүнин 14 танкын өртөй аткан. Украинанын телкем чөлдөринде өткөн жуулардын бирүзинде Илья Шуклин бойынын жүрүмин Төрөли учун берген. Совет Союзтын Геройынын ат-нерези ого өлгөн кийнинде адалган. Ол керегинде К. Симонов очерк бичиген.

Днепр сууны жуулап кечеринде жалтанбазын ла баатыр кебин көргүскени учун Совет Союзтын Геройынын ат-нерези Горно-Алтайск городтын партийный организациясында өскөн майор Гордолопов Геннадий Дмитриевичке, Көксуу-Оозынын комсомолы лейтенант Харитошкин Василий Ивановичке, Кан-Оозы райондо Тураты журтта өскөн рядовойлор — Тугамбаев Кыдран Александровичке ле Елеусов Жанибек Акатовичке, Чаргы-Оозы журтта өскөн сержант Уфимцев Сергей Кирилловичке, Көксуу-Оозынын колхозчызы Ермолаев Феогент Филипповичке, Турачак районнон барган Морозов Лаврентий Ильичке ле Осипов Илья Тимофеевичке адалган.

Днепр суунын жараттарында анайда ок Горно-Алтайск городто журтаган артиллерист Космынин Георгий Николаевич ат-нерелү жуулашкан. Бир тын жууда ол бойынын орудиезинин жуучылдарыла кожо өштү танктарла табарып келгенин үч катап туй согуп, кайра сүрген. Бу жууда өштүнин 12 танкы күйди. Бу жуу учун Георгий Николаевич Кызыл Маанынын ордениле кайралдалган. Онын кийнинде жуулашканы учун нөк. Космынин Г. Н. Ада-Төрөл учун жуунын 2-чи степеньдү ордениле, Мактын 3-чи степеньдү ордениле, көп жуучыл медальдарла кайралдалган.

Жуунын фронтторында көп ат-нерелү керектерди Турачак райондо Дмитриевка журтта өскөн жалтанарын билбес кайучы коммунист Михаил Филиппович Маскаев эткен. Онын эткен ке-

ректорин Совет Союзтын Геройынын Алтын Чолмон, он бир орден ле медаль керелейт.

Јуунын фронтторында Ондойдо јуртаган старший лейтенант коммунист Иван Ильич Семенов баатыр кептү јуулашкан. Бу јалтанарын билбес артиллерист-офицерге өлгөн кийинде Совет Союзтын Геройынын ат-нерези адалган.

Ат-нерелү көп керектерди Чой райондо Никольский јуртта өскөн атту-чуулу снайпер Семен Владимирович Тартыков эткен. 1944 јылда январь айда Семен Тартыков бойынын јүрүмин берип, өштүнинг танктарынын табарузын үскен. Ого анайда ок өлгөн кийинде Совет Союзтын Геройынын ат-нерези адалган.

Туулу Алтайдан фронтко барган јуучылдардын магын Көксуу-Оозы районнын колхозчызы Тимофей Иванович Паршуткин ле Шебалин райондо «Горный Алтай» колхозтын председатели Сергей Венедиктович Налимов көптөткөндөр. Јууларда көргүскен ат-нерези учун ологго Совет Союзтын Геройынын ады адалган.

Јуулажып билери, јалтанбазы ла баатырлығы учун Совет Союзтын Геройынын бийик ат-нерези анайда ок городтон барган Михаил Михайлович Стяжкинге ле Федор Михайлович Стренинге, Көксуу-Оозы районнон Пимен Николаевич Ноговицынге, Кан-Оозы районнон Темирей Токурович Казаковко, Турачак районнон Яков Илларионович Баляевке ле Дмитрий Константинович Камзараковко, Шебалин районнон Николай Дмитриевич Федоровко, Чой районнон Евгений Федорович Трофимовко адалган.

Јууларда ат-нерелү турушканы учун Кан-Оозында јуртаган Головин Владимир Прокопьевич Кызыл Маанынын эки ордениле, Ада-Төрөл учун јуунын ла Кызыл Чолмон ордендерле, көп медальдарла кайралдалган.

Горно-Алтайск городтон Вениамин Владимирович Чевалков Ада-Төрөл учун Улу јуунын фронтторында сүреен тын јуулашканы учун Мактын үчинчи, экинчи ле баштапкы степень ордендери ле кайралдалган. Ол — Мактын орденинин толо кавалери.

Мактын эки степеньдү ордендери ле (3-чи ле 2-чи) Ондой районнон — А. К. Булгаков, Турачак районнон — Б. И. Пустогачев, Шебалин районнон — Т. Ч. Бедоткин, Кош-Агаш районнон — П. С. Яблонский кайралдалган.

Јуунын узун ла күч јолыла Кош-Агаш райондо Актал јурттын колхозчызы Карманов Чагандай өткөн. Фашисттердин фронтын јуулап өдөлө, өштүнинг терен тылына једип, «тил» тудуп алып, ойто јанып келетени Чагандайга јаан јеткерлү, је темиккен иш болгон. Төрөли алтай уулдын тын јуучылын бийик темдектеп, оны Кызыл Маанынын, Кызыл Чолмоннын, Мактын 3-чи степеньдү ордендери ле, көп јуучыл медальдарла кайралдаган.

Танктарла тартыжып, оорды јоголтып билерин Кош-Агаш

райондо Төбөлөр журттан барган Кычмет Нургазинов көргүскен. Бир калапту жууда Кычмет бойынын орудиезинен баштап келип жаткан «Тигр» танкты өртөй адып ийерде, өскөлөри качып жүре бергилеген. Ол кереги учун Нургазинов Кызыл Чолмоннын ордениле кайралдалган.

Ада-Төрөл учун Улу жуунын жылдарында бойларынын жалтанып жана баспазын ла калаптузын Туулу Алтайдын жакшынак кыстары база көргүскендер. Жаңыс ла Алтайда төзөлгөн 232-чи дивизияда бистин областьтан көп кыстар жуулашкан. Олордын ортодо Лениннин орденин ле беш жуучыл медаль тагынган Е. А. Карпунина, Ада-Төрөл учун жуунын 2-чи степень орденин ле жети медалин тагынган С. Н. Щепина, Кызыл Чолмоннын орденин ле төрт жуучыл медаль тагынган П. П. Шамрина, беш жуучыл медальду А. Ф. Бочарова, Кызыл Чолмон ордендү ле алты жуучыл медальду М. Ф. Комарова ла өскөлөри де.

Олор ончозы — санинструкторлор болгылайла, өштүнин урулып турган бомбаларынан ла окторынан жалтанбай, жүстер тоолу шыркалаткан жуучылдардын жүрүмин аргадап алган улус.

Серафима Николаевна Щепина полктын командири, Совет Союзтын Геройы майор Васильевтин тынын алган. Тын жууда жалтанбазын көргүзип, өскө кыстарга кату ла жеткерлү айалгада турумкай жозогын Туулу Алтайдын кызы, санитар, взводтын командиринин болушчызы Антонина Алексеевна Решетова көргүскен. Ол көп катап өштүнин тылын кайып жүрген, солдаттарды атакага көдүрген, эки катап шыркалаткан. Кызыл Чолмоннын ордениле, көп жуучыл медальдарла кайралдаткан. Жуунын кийинде Антонина Алексеевна көп жылдардын туркунына Улаган, өскө дө журттардагы больницаларда медсестра болуп иштеген.

Бу ок 232-чи дивизияда Эликманардан — Антонина Лямкина, Александра Сакылова, Елизавета Куранакова, Шебалиннен — Зоя ла Ирина Шадриналар, Капиталина Стафурская, Маймадан — Таисия Липаева, Турачактан Александра Щерина, Кызыл-Өзөктөн — Ирина Заварзина ла өскөлөри де жуулашкандар. Олор ончозы төрт ордендү 232-чи дивизияла Воронежтен Чехословакияга жетире жуулажып баргандар.

Өскө дө полктордо ло дивизияларда Туулу Алтайдын көп кыстары санинструкторлор, медсестралар, врачтар, снайперлер, связисттер болуп жуулашкандар.

Жуунын жылдарында шыркалаткан көп жуучылдарды врач-коммунист Валентина Михайловна Любушкина эмдеп жаскан. Пенсияга чыгала, ол көп жылдардын туркунына городтын общественный жүрүминде эрчимдү турушкан.

Өштүнин ондор тоолу солдаттары ла офицерлери снайпер Зинаида Васильевна Полякованын чечен окторынан өлгөн.

Жалтанарын билбес связист болгонын Фаина Андреевна Апенышева көргүскен. Тын жуу болуп турган өйдө Апенышева фашисттердин кайучызы радио ажыра бойынын самолетторына ла артиллериязына бомбалайтан ла адатан жерлерди айдып турганын таап туткан.

Ада-Төрөл учун Улу жууда анайда ок Р. А. Вилисова, К. Г. Тодогошева, А. М. Жигаленко, А. Ф. Саруева, Т. А. Березовская, Е. Г. Мултуева, Р. М. Ильина, Е. Г. Казанцева, К. Г. Солюкова, Е. М. Пьянова, С. Т. Козлова, Н. Д. Долгих, Л. В. Афанасьева, В. В. Дуванова, Д. В. Попова, Т. П. Гореевчева, А. Ф. Суслова ла өскөлөри де тын жуулашкандар. Олор ончозы башкарунын кайралдарын алгандар.

Жаныс ла фронттордо эмес, же анайда ок фашисттердин черүзинин терең тылында орустарла, украиндерле, белорусстарла, бистин Төрөлистин өскө дө укту улузыла кожо партизандар болуп Туулу Алтайдын талдама уулдары өштөле калапту жуулажып тартышкан. Олордын тоозында «Усач» А. Н. Ленкин, П. С. Чекуштанов, И. А. Чуканов, Л. Я. Казанцев, П. И. Щенников ло өскө дө көп улус.

Өштүнүн тылында алып кептү жуулашкан керектери учун Узнезиде агаш кезер ле агызар участоктын бухгалтери болуп иштеген Александр Николаевич Ленкинге Совет Союзтын Геройынын ады адалган. Бу жакшынак кижини керегинде оныла кожо жуулашкан улустын бичигенинде көп айдылган.

Совет Черү өштүни бойынын жеринен чыгара сүреле, Европанын калыктарын фашисттердин олжозынан жайымдап баштаган. Бу интернациональный керекте Туулу Алтайдын улузы база эрчимдү турушкан. Анайда Ташкенов Иван Окович, Вурм Федор Николаевич, Мултуева Екатерина Григорьевна, Азанова Ксения Потаповна ла өскө дө көп улус Чехословакиянын жерин жайымдашкандар; Казанцев Александр Степанович ле Чернов Александр Иванович Польшанын тос городын — Варшаваны жайымдашкандар. Польшанын жерин жайымдаарында баатыр кептү жуулашканы учун Ондойдо журтаган Иванов Александр Иванович Польшанын Албаты Республикасынын үч жуучыл ордениле, көп медальдарыла кайралдалган.

Польшанын, Югославиянын, Болгариянын ла Румыниянын жеринде Григорий Павлович Шишкарев калапту жуулашкан. Алып кептү жуулашканы учун Григорий Павлович Лениннин ордениле, Кызыл Маанынын эки ордениле, Кызыл Чолмоннын ордениле, көп медальдарла кайралдалган. Эмди ол пенсияга чыккан, Көксуу журттын общественный жүрүминде эрчимдү турушканча.

Өштөле өлүмдү тартыжуда баштаачы ла төзөөчи ийде Совет Союзтын Коммунистический партиясы болгон. Бистин областьтан

көп улус фронттордо политишчилер бололо, черүде партийно-политический иш башкарып, жуучылдар ортодо жартамал-таскаду иш өткүргендер.

Ада-Төрөл учун Улу жуунын фронтторында жаан тоомжулу жуучыл политишчи болуп, Плетнев Василий Ивановичтин ады жарлалган. Ол төрт фронтто жууулашкан. Польшаны, Румынияны ла Чехословакияны жайымдаарында турушкан. Калапту жуулашканы учун Кызыл Чолмон эки орденле, Ада-Төрөл учун жуунын 2-чи степень ордениле, көп жуучыл медальдарла кайралдалган. Василий Иванович жуунын жылдарында Верховный Главнокомандующийдин адынан он катап быян алган.

Совет албаты фашизмле жууны женүлү божоткон. Жуу башталган жерине ойто барып токтогон. 1945 жылдын 9-чы Майы Европада амыр-энчүнинг баштапкы күни болды.

Фашисттердин уйазын чачып, Берлинге жуулап кирген совет жуучылдардын тоозында Туулу Алтайдын улузы — Георгий Николаевич Акимов, Михаил Евтифеевич Ашов, Владимир Федорович Бурмакин, Михаил Данилович Башмаков, Петр Дмитриевич Докучаев, Константин Тимофеевич Егоров, Владимир Дмитриевич Ерохин, Иван Андреевич Костюк, Леонид Тимофеевич Климан, Григорий Федорович Лифанский, Виктор Вениаминович Пустовалов, Михаил Кириллович Папин, Семен Сергеевич Пушкинный, Николай Петрович Неверов, Афанасий Иванович Семенкин, Дмитрий Тарасович Сухачев, Иван Топинакович Тошповков, Санкин Эрвенкенович Тудашев, Филипп Владимирович Туймешев, Николай Макарович Тырышкин, Иван Петрович Тогоев, Кирилл Иванович Щетинин, Федор Агапович Хабаров, өскө дө көп жуучылдар.

Анайда ок Ада-Төрөл учун Улу жуунын фронтторында өштүле ат-нерелү жуулашкан мындый нөкөрлөрдү адаар керек: В. И. Автономов, М. И. Битуганов, И. И. Близнюков, Н. К. Ильин, И. В. Козулин, В. М. Дедяев, Н. С. Дудин, С. М. Заболотнев, Г. Д. Калкин, М. К. Качкышев, Н. М. Киселев, Н. Г. Куранакон, А. Е. Кудрявцев, Д. М. Кусков, Ф. К. Логинов, И. И. Лужбин, Р. Мурзагулов, М. А. Небоженко, Ф. Ф. Никитин, А. С. Опонгошев, А. С. Полосухин, М. И. Сабаев, Н. Т. Тойдонов, М. А. Тупяков, В. С. Каташ, Н. М. Фролов, И. И. Фоминский, И. В. Шодоев ле өскөлөри де.

Андый жуучыл-фронтвиктер бистин областьта көп. Олорды ончозын бир статьяда адаар арга жок.

Фронтвиктердин Ада-Төрөл учун Улу жууда ат-нерелү жуулашканын совет албаты качан да ундыбас. Ол керегинде КПССтин Төс Комитединин жөбинде мынайда айдылган: «Мактулу черү керегинде айдып тура, бистин фронтвиктерис керегинде,

Ада-Төрөл учун Улу жуунын жылдарында бистин Төрөлистин жайымын корулап алган солдаттар ла офицерлер керегинде айт-паска болбос. Жуунын жылдарында коркышту тын жуулажала, онын кийнинде ологго амыранарга келишпеген. Фронтвиктер база ла фронтто — эмди иштин фронтына кирдилер. Фронтто кожо жуулашкан көп нөкөрлөрис бисле кожо жок, же мундар тоолу улус эмди де иште». Олордын кезиги эрчимдү иште, кезиги пенсияда амырап жадылар.

Өткөн калапту өйдин ченемели бистин јиит үйени јалтанбай тартыжарына ла јенерине үредет. Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары бистин орооннын албатызынын јайым ла ырысту жүрүми учун бойларынын тынын берген геройлордын ат-нерезин үргүлјиге ундыбас. «Кем де, не де ундылбаган» — дегени тегин лозунг эмес. Ол сөстөр жууда корогон улустын эткен агару керегин албаты ундыбай жүргенинин кереези.

Бистин областта Төрөлин корыырында баатыр кебин көргүскен уулдарын ла кыстарын үргүлјиге ундыбас эдерге көп керектер эдилип јат. Ишкүчиле јаткандар геройлогго ондор тоолу таш кереестер тургузала, кажы ла улу байрам сайын ого јараш чечектер салгылайт. Ол кереестердин јанына јашөскүрим Төрөлинин алдына чертенет.

Геройлордын адыла городто ло јурттарда школдор, оромдор адалган. Уренчиктер, студенттер, черүге баратан јашөскүрим јаан улустан эстафета алып, адалары ла таадалары жуулашкан јерлерде јорык-походторго жүрүп, олордон калапту керектер эдерине, партияга ла Төрөлине чындык болорына үренип турулар.

Горно-Алтайсктын төс оромында Ада-Төрөл учун Улу жууда өлгөн жуучылдардын Магынын кереес мемориал-обелиски бар. Мында улус јаантайын көп. Жуунын ветерандары, комсомолдор ло пионерлер бого келип, Төрөли учун жүрүмин берген улусты эске алынгылайт.

Јенүнин 40-чи жылдыгынын мактулу күнинде — 1985 жылдын 9 Майында городтын ишкүчиле јаткандары жуучыл мактын бу кереезине база катап келип, бистин коммунистический амадуларысты, эмдиги ле келер өйдөги ырысту жүрүмди жуулап, корулап алган улуска бойынын быянын айдыжар.

Н. Модоров

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ИШТИН ШКОЛДОРЫНДА УРЕДУЛУ ЖЫЛДЫ ТӨЗӨМӨЛДУ БОЖОДОР

Ишкүчиле јаткандардын экономический үредүзинин системазында быјылгы үредүлү жыл КПСС-тин XXVII съездине уткый ла Ада-Төрөл учун Улу јууда совет албатынын јенүзинин 40-чи јылдыгына учурлай элбеген социалистический мөрөйдө иштин эрчими тынгыган айалгада өдүп јат.

КПСС-тин XXVI съездинин ле партиянын Төс Комитединин онын кийинде өткөн Пленумдарынын јөптөри, КПСС-тин ле Совет государствонын башкараачы ишчилеринин айткан куучындары партиянын бастыра идейный жүрүмин, партийный организациялардын пропагандазын ла политико-јартамал ижин байгысты. Программа учурлу бу документтерди областьтын ишкүчиле јаткандары — экономический үредүнин системазында тын јилбиркеп үрендилер.

Өдүп јаткан үредүлү жылда коммунистический иштин ле чокым экономиканын школдорында 16 муннан ажыра үренеечилер үредүнин планы аайынча «Јурт јерде коллективтин подрыдыла иштеери», «Ишти коллективле төзөөри. Бригаданын хозрасчеда» курстарды үрендилер.

Үредүлү жылдын туркунына экономический үредүле колбулу сурактар КПСС-тин горкомынын ла райкомдорынын бюрозынын јуундарында, баштамы парторганизациялардын текши јуундарында, парткомдордын ла экономический үредү аайынча советтердин јуундарында улай ла шүүжилип турган.

Бастыра школдордо ло семинарларда иштин арбынын пландалганына үзеери бир процентке бийиктедер, продукцияны эдер чыгымдарды планга үзеери јарым процентке јабызадары керегинде сурактарга пропагандисттер јаан ајару эткен. Пландалганына үзеери кымакайлап чеберлеген фонд төзөөри јанынан иш өтти.

Јанварь айда школдордо ло семинарларда «Менин социалистический молјуларым», «Бешјылдыкка менин јөмөлтөм» деп темалар аайынча ағылу үредүлер өткөн. Үредүде Кан-Оозы, Көк-

суу-Оозы, Кош-Агаш, Ондой ло өскө дө райондордун үренеечилери иште үзеери аргалар бедреп табар jakылта бүдүрдилер, социалистический молжуларды, чеберлеп кымакайлаар лицевой счетторды экономический жартаарына практический болуш алгандар.

Анайда, темдектезе, Көксуу-Оозы районнын пропагандисттери ле үренеечилери он биринчи бешжылдыктын калганчы жылына 982 кижинин социалистический молжуларын экономический жанынан чокымдап жартадылар, 32 киж иште жагы баштанкай эткен, 691 киж иштенип турган жеринде иштин арбынын бийиктеткен, 75 киж бойынын разрядын ла класснозын көдүргөн. Үредүде үренеечи улус берген рационализаторский 15 шүүлтени иште тузаланганынан 5 мун салковой экономический астам болды.

1984—1985 үредүлү жылда Кан-Оозы, Шебалин, Майма, Турачак, Улаган райондордо экономический үредү аайынча Советтер бойлорынын ижин билдирлү жарандырдылар.

Калганчы жылдарда экономический үредүни жаан једимдү эдип аларында пропагандисттин учуры бийиктеди. Бу иште эмди талдама специалисттер, хозяйстволордун, предприятиелердин башкараачы ишчилери туружып јат. Андый пропагандисттер областта көп. Олордун тоозында Эликманардагы совхозтын директоры нөк. Бутолин М. Н., Кан-Оозы райондо XXII партсъездин адыла адалган колхозтын председатели нөк. Кудачин П. Е. ле өскө дө пропагандист-башкараачылар экономиканын школдорында ла семинарларында үренеечилерди иште баштанкай, тапкыр шүүлтелү болорына үредип темиктиргилейт.

Школдордун ла семинарлардын башкараачылары марксизм-ленинизмнин классиктеринин произведениелерин, КПСС-тин съездтеринин, партиянын Төс Комитединин Пленумдарынын материалдарын үренерине жаан ајару эттилер. Олор үренеечилерге рефераттар бичиткилейт, иште озочыл ченемелди жууры жанынан практический jakылта берип, собеседование өткүрип турулар. Политический книгеле, плакаттарла, технический средстволорло иштеерине темиктиргилейт. Пропагандисттер јербойындагы материалды, иште табылган жагы эп-сүмени, озочыл ченемелди элбеде тузаланарга кичеенгилейт.

Коммунистический иштин школдорынын пропагандисттери: А. В. Подрезова («Ыныргыдагы» совхоз), В. С. Клишевич (Турачак райондо ченемел өткүрер агашкомбинат), В. С. Рябцева (Маймада сарјусыркомбинат), С. М. Буллер (совхоз-завод «Подгорный»), М. И. Матина («Јабагандагы» совхоз), М. К. Картабаев (Кош-Агаш райондо СССР-дин 50-чи жылдыгынын адыла адалган колхоз) ло өскөлөри де үредүни хозяйство эмезе предприятие бүдүрип турган задачаларла колбулу өткүрип турулар.

КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ИШТИНГ ШКОЛДОРЫНДА УРЕДУЛУ ЖЫЛДЫ ТӨЗӨМӨЛДУ БОЖОДОР

Ишкүчиле јаткандардын экономический үредүзинин системазында быјылгы үредүлү жыл КПСС-тин XXVII съездине уткый ла Ада-Төрөл учун Улу јууда совет албатынын јенүзинин 40-чи жылдыгына учурлай элбеген социалистический мөрөйдө иштин эрчими тынгыган айалгада өдүп јат.

КПСС-тин XXVI съездинин ле партиянын Төс Комитединин онын кийнинде өткөн Пленумдарынын јөптөри, КПСС-тин ле Совет-государствонын башкараачы ишчилеринин айткан куучындары партиянын бастыра идейный јүрүмин, партийный организациялардын пропагандазын ла политико-јартамал ижин байгысты. Программа учурлу бу документтерди областьтын ишкүчиле јаткандары — экономический үредүнин системазында тын јилбиркеп үрендилер.

Өдүп јаткан үредүлү жылда коммунистический иштин ле чокым экономиканын школдорында 16 муннан ажыра үренеечилер үредүнин планы аайынча «Јурт јерде коллективтин подрядыла иштеери», «Ишти коллективле төзөөри. Бригаданын хозрасчеда» курстарды үрендилер.

Үредүлү жылдын туркунына экономический үредүле колбулу сурактар КПСС-тин горкомынын ла райкомдорынын бюросынын јуундарында, баштамы парторганизациялардын текши јуундарында, парткомдордын ла экономический үредү аайынча советтердин јуундарында улай ла шүүжилип турган.

Бастыра школдордо ло семинарларда иштин арбынын пландалганына үзеери бир процентке бийиктедер, продукцияны эдер чыгымдарды планга үзеери јарым процентке јабызадары керегинде сурактарга пропагандисттер јаан ајару эткен. Пландалганына үзеери кымакайлап чеберлеген фонд төзөөри јанынан иш өтти.

Јанварь айда школдордо ло семинарларда «Менин социалистический молјуларым», «Бешјылдыкка менин јөмөлтөм» деп темалар аайынча анылу үредүлер өткөн. Үредүде Кан-Оозы, Көк-

суу-Оозы, Кош-Агаш, Ондой ло өскө дө райондордын үрөнөөчилери иште үзеери аргалар бедреп табар jakылта бүдүрдилер, социалистический молжуларды, чеберлеп кымакайлаар лицевой счетторды экономический жартаарына практический болуш алгандар.

Анайда, темдектезе, Көксуу-Оозы районнын пропагандисттери ле үрөнөөчилери он биринчи бешжылдыктын калганчы жылына 982 кижинин социалистический молжуларын экономический жанынан чокымдап жартадылар, 32 киж иште жагы баштанкай эткен, 691 киж иштенип турган жеринде иштин арбынын бийиктеткен, 75 киж бойынын разрядын ла класснозын көдүргөн. Үредүде үрөнөөчи улус берген рационализаторский 15 шүүлтени иште тузаланганынан 5 мун салковой экономический астам болды.

1984—1985 үредүлү жылда Кан-Оозы, Шебалин, Майма, Турачак, Улаган райондордо экономический үредү аайынча Советтер бойлорынын ижин билдирлү жарандырдылар.

Калганчы жылдарда экономический үредүни жаан једимдү эдип аларында пропагандисттин учуры бийиктеди. Бу иште эмди талдама специалисттер, хозяйстволордын, предприятиелердин башкараачы ишчилери туружып јат. Андый пропагандисттер областта көп. Олордын тоозында Эликманардагы совхозтын директоры нөк. Бутолин М. Н., Кан-Оозы райондо XXII партсъездин адыла адалган колхозтын председатели нөк. Кудачин П. Е. ле өскө дө пропагандист-башкараачылар экономиканын школдорында ла семинарларында үрөнөөчилерди иште баштанкай, тапкыр шүүлтелү болорына үредип темиктиргилейт.

Школдордын ла семинарлардын башкараачылары марксизм-ленинизмнин классиктеринин произведениелерин, КПСС-тин съездтеринин, партиянын Төс Комитединин Пленумдарынын материалдарын үренерине жаан ајару эттилер. Олор үрөнөөчилерге рефераттар бичиткилейт, иште озочыл ченемелди јууры жанынан практический jakылта берип, собеседование өткүрип турулар. Политический книгеле, плакаттарла, технический средстволорло иштеерине темиктиргилейт. Пропагандисттер јербойындагы материалды, иште табылган жагы эп-сүмени, озочыл ченемелди элбеде тузаланарга кичеенгилейт.

Коммунистический иштин школдорынын пропагандисттери: А. В. Подрезова («Ыныргыдагы» совхоз), В. С. Клишевич (Турачак райондо ченемел өткүрер агашкомбинат), В. С. Рябцева (Маймада сарјусыркомбинат), С. М. Буллер (совхоз-завод «Подгорный»), М. И. Матина («Јабагандагы» совхоз), М. К. Картабаев (Кош-Агаш райондо СССР-дин 50-чи жылдыгынын адыла адалган колхоз) ло өскөлөри де үредүни хозяйство эмезе предприятие бүдүрип турган задачаларла колбулу өткүрип турулар.

Эмди ончо школдордо үредүлү жыл божоды, итоговый үредү өткүрери артты. Бу үредүге белетенетен суракты экономический үредү аайынча советтердин жуунында шүүжер керек. Ол жуунда жыл чыгара эткен ишти, үредүнинг планы ла программа бүткенин, үредүлү жылды канайда божодорын, калганчы үредүлерди канайда өткүрерин шүүжери керектү.

Калганчы үредүлердин бирүзинде КПСС-тин Төс Комитединин быжыл март айда өткөн Пленумынын жөптөрүн, КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр М. С. Горбачев-тын куучынында түп шүүлтелерди үренер керек. Мында тургузылган задачаларды коллективтин ижиле, 1985 жылдын ла бастыра бешжылдыктын планын ла молжуларын бүдүрери учун тартыжула колбоштырар.

Журт жерлерде «Коллективтин подрядыла иштеерин» үренип турган школдордо хозяйствонун экономиказын тыгыдар, жаскы кыра иштерге белетенер, малды кыштадып чыгарар ла өскө дө сурактарга ажару эдер керек. Бу сурактар аайынча пропагандисттер ле үренеечилер коллективтин подрядыла иш төзөөри жанынан Ленинградта ла Томскто өткөн зональный конференциялардын материалдарын тузаланарга жараар («Экономический газет», 1985 ж. 6, 7, 8 №№).

Керектү болгон жерлерде үзеери үредү, лекциялар, консультациялар өткүрерге жараар. Анчада ла кандый бир шылтактан улам үредүлерде болбогон улуска тын болужары керектү.

Итоговый үредүнинг учуры ла төс амадузы — жыл чыгара үренген материалдарды канайда билип, ондоп турганын база катап жартайтаны, үренгенин жүрүмле, коллективтин ижиле колбоштырып билерин көрөри. Ол үренип турган улустын бойлорына керектү.

Үренип өткөн курстын төс сурактарын итоговый үредүде шүүшкени пропагандист кижиге үренеечилер программадагы материалды канча кире терен үренгенин, үренип алганын бойынын ижинде тузаланып билерин көрөр арга берер.

Үредүнинг итогторын, алдындагы жылдарда чылап ок, үренеечилер кандый улус болгоны аайынча көрөр. Зачеттор, собеседование, научно-практический конференция өткүрерге жараар. Жыл чыгара үренип өткөн темалардын төс сурактарыла кожо рефераттар бичигенин, практический жакылталарды бүдүргенин, үренеечилер берген шүүлтелерди коллективтин ижинде тузаланганын эмезе тузаланатан пландарды шүүжер керек.

1941—1945 жж. Ада-Төрөл учун Улу жууда совет албаты немецкий фашизмди женгенинин 40-чи жылдыгы жууктап келгениле колбой коммунистический моральдын, коллективте таскамал ла жартамал иштин сурактары аайынча апрель айда өдөтөн үредү-

лерди военно-патриотический тематикага учурлаарга јараар. Ан-
дый үредүде Ада-Төрөл учун Улу јуунун ветерандары турушка-
ны јакшы болор.

Т. ЯЙТЫНОВ,
КПСС-тин обкомында политический үредүнин
Туразынын консультанты

БАЖАЛЫҚТАР

В. И. Лениннің чыккан кўнинен ала 115-чи жылдыкка	3
Советтер ороонында	11
Олор Төрөли учун жуулашкан	24
Коммунистический иштинг школдорында ўредўлў жылды тўзўмўлдў божодор	32

СОДЕРЖАНИЕ

Со дня рождения В. И. Ленина 115 лет	3
В стране Советов	11
Они сражались за Родину	24
К завершению учебного года в школах коммунистического труда	32

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать 22.04.1985 г. АН 12668. Формат 60×84¹/₁₆. Усл. п. л. 2,09. Уч.-изд. л. 2,07. Тираж 460 экз. Заказ 1322. Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издательства 659700 г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

